

Kansengelijkheid in het vmbo

Door de redactie, 28 november 2022

Louise Elffers presenteerde op 16 mei haar nieuwste boek 'Onderwijs maakt het verschil' over kansengelijkheid in het Nederlandse onderwijs. In dit boek beschrijft Elffers wat de oorzaken zijn van ongelijkheid in het onderwijssysteem en wat er moet gebeuren om onderwijs de gelijkmaker te laten zijn. Ineke Munter van Platform TL vroeg Elffers naar haar benaderingen van kansengelijkheid en hoe het zit met de kansengelijkheid in het vmbo. Wat zijn de grootste oorzaken en wat kunnen we doen om onderwijs de grote gelijkmaker te laten zijn?

Waar komt die gedrevenheid vandaan om het thema 'kansengelijkheid aan te pakken?

Elffers: "Ik denk achteraf dat ik al jong signaleerde dat niet iedereen dezelfde kansen kreeg in het onderwijs. Later ben ik dat steeds scherper gaan zien door het onderzoek dat ik deed. En als je onrecht ziet, kun je het niet meer niet zien. "Onze basisschooldirecteur kwam bij ons in de klas opscheppen over de hoge eindtoetsresultaten op onze school. Ik weet nog dat ik me toen al afvroeg: ligt dat echt aan onze school,

of krijgen de leerlingen hier misschien ook gewoon meer mee vanuit huis dan sommige andere leerlingen? En buiten dat, ook als wij minder presteerden zou hij trots op ons moeten zijn!"

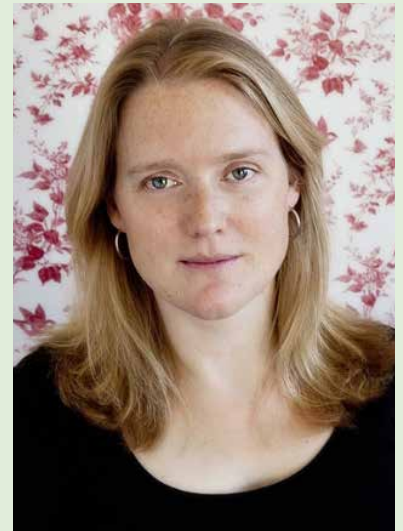
Om weg bij de spraakverwarring te komen, raad je aan om bij het begin van ieder gesprek aan te geven vanuit welke benadering gesproken wordt over kansengelijkheid. Gaat het om gelijke kansen op de verwezenlijking van het leerpotentieel, gelijke leer- en diplomakansen bij gelijk potentieel of gelijke

kansen op een goede plek in de samenleving voor verschillende talenten? Waarom is dit belangrijk?

"We moeten consequent scherp hebben waarover we met elkaar praten als we het hebben over gelijke kansen. We moeten expliciteren waarop een kans moet worden gemaakt en wat of wie er dan gelijk zou moeten zijn. Wat mag wel en niet de kans van een leerling bepalen om een bepaalde uitkomst te behalen? In het onderwijs behandelen we leerlingen doelbewust

‘Ervaren en leren wat praktijkgericht en theoretisch onderwijs inhouden door deze meer met elkaar te verbinden.’

Louise Elffers is lector Kansrijke Schoolloopbanen in een Diverse Stad aan de HvA, onderzoeker bij de programmagroep Onderwijs-wetenschappen aan de UvA en directeur van het Kenniscentrum Ongelijkheid. Haar onderzoek is gericht op de inrichting van het Nederlandse onderwijs en de invloed van die inrichting op het verloop van schoolloopbanen van verschillende leerlingen. Het vraagstuk van kansengelijkheid heeft hierbij haar bijzondere belangstelling. Eerder schreef zij het veelgeprezen boek ‘De Bijlesgeneratie’.

ongelijk om ze in staat te stellen om bepaalde uitkomsten te behalen, bijvoorbeeld een mate van geletterdheid waarvan we willen dat alle leerlingen die minimaal behalen. Maar als we examineren, willen we doorgaans juist dat alleen de resultaten de kansen van leerlingen bepalen om in-, door- of uit te stromen. Dan behandelen we leerlingen dus juist zo gelijk mogelijk”.

Kansengelijkheid en het vmbo

Zie jij de drie benaderingen op kansengelijkheid ook terug in het vmbo en in het bijzonder in de tl? Zijn er nog voorwaarden die meer of minder van toepassing zijn op de tl?

“De eerste benadering is van toepassing op alle vormen van onderwijs waarbij we inspelen op verschillen tussen leerlingen en ruimte bieden aan leerlingen die iets extra’s kunnen of nodig hebben. Maar met name als je kijkt naar de positie en inrichting van het vmbo, dan

moeten we nadenken over de selectie en plaatsing en ons realiseren dat het niet altijd even duidelijk is of iemand een echte vmbo-t leerling is. Op het vmbo-t zitten vermoedelijk leerlingen die een hoger niveau aan zouden kunnen en willen, maar op het moment dat er geselecteerd wordt daar nog niet zijn. In die constatering zit meteen ook ongemak, want ik vind niet dat iedereen per se havo of vwo moet bereiken. Maar het gaat erom dat iedereen die dat kan en wil daartoe dezelfde kansen krijgt. En dat geldt evenzeer voor de mogelijkheid om theoretisch onderwijs te volgen als voor de mogelijkheid om praktijkgericht te leren en werken. Daarom denk ik dat het zinvol is voor de positie van het vmbo dat leerlingen meer ruimte hebben om te ervaren en leren wat praktijkgericht en theoretisch onderwijs inhouden door deze meer met elkaar te verbinden.

Het is belangrijk dat ook het havo meegaat in deze beweging. Er is nu sprake van ongelijkwaardigheid in de status en perspectieven van de verschillende leerroutes. Daardoor wordt een potentiële keuze voor praktijkgericht leren overschaduwd door de ongelijke perspectieven die de verschillende routes bieden.” Daaraan voegt Louise toe: “We kunnen allemaal vertellen hoe belangrijk en mooi het beroepsonderwijs is, maar de positie in het stelsel is onaantrekkelijk en wat mij betreft zit de sleutel in het versterken van die positie zonder afbreuk te doen aan de waarde van het praktijkgericht leren.”

Welke factoren dragen bij aan de tweedeling ‘laag versus hoog’ die wordt ervaren in het onderwijs? En wat moet er gebeuren om deze tweedeling te beslechten?

”Het antwoord is deels binnen en deels buiten het onderwijs te vinden. Opleidingsniveaus worden door het CBS ingedeeld naar laag, middelbaar en hoog. Maar de middelbare categorie is verdwenen in ons maatschappelijke debat: het (v)mbo wordt nu gezien als ‘laag’. Dat laat ook iets zien over die kloof, waarbij de afstand van het mbo tot het hbo- en wo steeds groter wordt. Dus daar is een polarisatie gaande in de samenleving. Daar kunnen wij iets

Drie benaderingen van kansengelijkheid:

1. Gelijke kansen op de verwezenlijking van het leerpotentieel
2. Gelijke leer- en diplomakansen bij gelijk potentieel
3. Gelijke kansen op een goede plek in de samenleving voor verschillende talenten?

‘Veel leerlingen willen graag praktijkgericht leren, en zeker niet alleen in het vmbo.’

aan doen met de positionering van het vmbo in het onderwijsstelsel. De verbinding met de andere routes moeten we versterken en die automatische koppeling van niveau aan leeroriëntatie moeten we kwijtraken. Daar ligt wat mij betreft ook een mooie brugfunctie voor het praktijkgericht programma, mits je de havo dan ook meekrijgt.”

Je noemt tien verbeterpunten om kansengelijkheid aan te pakken. Met welke van deze punten zouden we moeten beginnen om echt werk gaan maken van kansengelijkheid?

“Belangrijk is dat leerlingen een positieve keuze kunnen maken voor het beroepsonderwijs. En dat vraagt iets van hoe je het beroepsonderwijs positioneert in het voortgezet onderwijs, maar ook van de verbinding tussen primair en voortgezet onderwijs in de wijze waarop leerlingen geadviseerd en geplaatst worden. Er is niet één moment van selecteren dat voor alle leerlingen past. Vroege selectie lijkt ongunstig voor sommigen, maar iedereen tot 15 jaar bij elkaar in één klas is ook geen oplossing. De oplossing zit juist daar tussenin en daar zit ook de ruimte voor scholen om oplossingen te creëren. Het is niet nodig om het hele stelsel tot de grond toe af te breken. Laten we kijken wat er mogelijk is

binnen het huidige stelsel door zelf muurtjes door te breken.”

De maatschappij en kansengelijkheid

We willen allemaal van het beroepsonderwijs een positieve keuze maken, daar is iedereen het over eens. Maar als je dat zo vaak zegt, krijg je dan niet het tegenovergestelde?

“We zeggen allemaal dat er meer waardering moet komen voor het beroepsonderwijs, maar ondertussen sturen veel ouders hun kinderen als het even kan liever naar het havo of vwo. Het ongemak dat we daarover voelen toont precies waar de schoen wringt. Als opleidingsniveau bepalend is voor de verdere levensloop en beroepsonderwijs in de hiërarchie onderaan wordt gepositioneerd als route voor leerlingen die niet naar het havo of vwo mogen, dan werk je vermindering van het vmbo in de hand. Terwijl ik ervan overtuigd ben dat veel leerlingen graag praktijkgericht leren en zeker niet alleen de leerlingen in het vmbo. Het lijkt mij goed als leerlingen al in het basisonderwijs kunnen ervaren wat praktijkgericht leren inhoudt en zij daar zelf voor kunnen kiezen. Maar dan moeten we ook zorgen dat die keuze niet betekent dat andere deuren in het slot vallen.

Ineke Munter

We moeten het gewoon doen! Alleen moeten we wel rekening houden met de maakbaarheid rondom kansengelijkheid. Ben je niet bang dat deze irrealistisch is?

“Het is een feit dat de mogelijkheden en middelen van ouders om hun kinderen te ondersteunen in hun schoolloopbaan ongelijk verdeeld zijn. Daar kun je als onderwijs weinig aan doen. Maar je kunt er wel voor zorgen dat zulke verschillen de kansen van leerlingen in het onderwijs zo min mogelijk bepalen. En je kunt ervoor waken dat we bewust of onbewust leunen op die verschillen! Je kunt niet binnen de school gelijkmaken wat erbuiten ongelijk is. Maar het feit dat er buiten de muren van de school ongelijkheid bestaat, ontslaat ons niet van de plicht om binnen de muren van de school gelijke kansen te bieden. En juist daar is meer mogelijk dan we misschien denken.”

Ook geïnspireerd om aan de slag te gaan met kansengelijkheid?

Lees nu: *Onderwijs maakt het verschil – Kansengelijkheid in het Nederlandse Onderwijs*.
ISBNL 9789462498495, Uitgever: Walburg Pers Algemeen
Druk: 3e, Publicatie: 12-04-2022, Bladzijden: 236

